ASIKKALA

Asikkalan LUKUTAITO-OHJELMA

Runo ja räp -työpajan runopolku.

SISÄLLYS

1	Johdanto	3
2	Asikkalan lukutaidon nykytila ja kehittämistarpeet	4
2.1	Aikuisten lukeminen	4
2.2	Asikkalalaiset lukijoina	5
2.3	Lasten ja nuorten lukeminen	5
3	Varhaiskasvatus	7
4	Perusopetus ja lukio	9
4.1	Alakoulu	9
4.2	Yläkoulu	11
4.3	Lukio	13
5	Nuorisopalvelut	15
6	Työllisyyspalvelut	17
7	Senioripalvelut	18
8	Kirjasto- ja kulttuuripalvelut	19
9	Päijät-Hämeen hyvinvointialueen perhe- ja sosiaalipalvelut	21
10	Vapaa-ajan lukeminen	22
11	Lukutaito-ohjelman seuranta	24

Lukutaito-ohjelma on laadittu Asikkalan, Padasjoen ja Sysmän kuntien Yhteistä lukuvoimaa -hankkeessa (2025-2026), jota rahoitti Opetushallitus.

Asikkalan lukutaito-ohjelman on koostanut lukutaitokoordinaattori Siri Suontausta.

1 Johdanto

”Lukutaito-ohjelmassa lukutaito ymmärretään laajasti erilaisten lukutaitojen joukkona eli monilukutaitona.”

Lukutaidolta vaaditaan nyky-yhteiskunnassa yhä enemmän. Elämme jatkuvan tietotulvan keskellä, mikä edellyttää kykyä arvioida, tulkita ja hyödyntää tietoa tarkoituksenmukaisesti. Lukutaidon merkitys kasvaa, mutta samanaikaisesti sen taso heikkenee.[1] Vuonna 2026 julkaistu PISA-tutkimus osoittaa, että suomalaisnuorten lukutaidon taso on jatkanut laskuaan. Nuorista joka neljäs on heikko lukija.[2] Myös aikuisväestön lukutaidossa on suuria eroja eri ikäryhmien välillä.[3] On syytä kysyä, onko lukutaito riittävällä tasolla, jotta jokainen kykenee ymmärtämään arjen tekstejä ja käyttämään digitaalisia palveluita sujuvasti.

Lukutaidon heikkeneminen on herättänyt huolta kansallisella tasolla, ja lukutaidon kehityssuunnan kääntäminen on nostettu yhteiskunnan yhteiseksi tavoitteeksi. *Kansallisen lukutaitostrategian* mukaan lukutaidon vahvistaminen edellyttää sitä, että lukutaidon merkitys tunnistetaan kaikilla aloilla ja jokaiselle tarjotaan tukea monilukutaidon kehittämiseksi. Lukutaidon vahvistamiseksi tarvitaan paikallista lukutaitotyötä, jossa lukutaitoa tukevat toimet liitetään osaksi jo olemassa oleviin kuntarakenteisiin ja strategioihin.[4]

Asikkalan kuntastrategiassa asukkaiden osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistaminen on keskeinen tavoite. Osallisuuden edellytyksenä on riittävä lukutaito, joka mahdollistaa arjen tekstien ymmärtämisen, palveluiden käytön ja itsenäisen toiminnan. Lukemiseen liittyvä yhteinen toiminta taas tarjoaa jaettuja kokemuksia ja kohtaamisia, mikä vahvistaa mielenhyvinvointia ja yhteisöön kuulumisen tunnetta. Lukutaidon merkitys tunnistetaan kuntastrategiassa, jonka yhdeksi toimenpiteeksi on nostettu lukutaito-ohjelman laatiminen.[5]

Asikkalan lukutaito-ohjelma on laadittu *Kansallisen lukutaitostrategian* toimeenpanemisen tueksi. Lukutaito-ohjelmassa linjataan, miten kunta vahvistaa kuntalaisten lukutaitoa lapsista senioreihin. Ohjelmassa kuvataan kunnassa tehtävää lukutaitotyötä ja esitellään toimenpiteet, joilla edistetään lukemista ja lukutaitoa. Lukutaitotyötä tehdään kunnassa monimuotoisesti esimerkiksi innostamalla lukemaan, vahvistamalla kieli- ja vuorovaikutustaitoja ja tukemalla mediataitoja. Ohjelmassa kuvataan myös luku- ja kirjoitustaitoon liittyviä haasteita ja esitellään toimenpide-ehdotuksia, joilla niihin voidaan vastata. Lukutaito-ohjelmassa lukutaito ymmärretään laajasti erilaisten lukutaitojen joukkona eli monilukutaitona.

Monilukutaitoon sisältyy kyky ymmärtää, tulkita, arvioida sekä kirjoittaa tekstejä, jotka voivat olla kirjoitettuja, puhuttuja tai audiovisuaalisia. Monilukutaidon ytimessä on ajatus siitä, että lukemiseen liittyvät tarpeemme muuttuvat, kun tekstiympäristömme monipuolistuvat.[6] Lukemisen siirtyminen digitaalisiin ympäristöihin vaatii uudentyyppisten tekstien ja kielenkäyttötapojen omaksumista. Lukutaito on siis jatkuvasti kehittyvä taito, jonka vahvistaminen on tärkeää kaikissa elämänvaiheissa.

Lukutaito-ohjelman tavoitteena on:

1. Tehdä näkyväksi Asikkalassa tehtävää lukutaitotyötä sekä lisätä tietoisuutta asikkalalaisten käytettävissä olevista lukutaitoa tukevista palveluista ja toimijoista.
2. Vahvistaa ymmärrystä lukutaidosta läpi elämän kehittyvänä kansalaistaitona ja edistää asikkalalaisten yhdenvertaisia mahdollisuuksia lukutaidon kehittämiseen.
3. Varmistaa lukutaitotyön suunnitelmallisuus sekä tukea eri toimijoiden välistä yhteistyötä.

Vykin oppilaita lukemassa.

[1] Lukukeskus 2017: 10 faktaa lukemisesta
[2] Hiltunen ym. 2026: Pisa ensituloksia
[3] Mannonen ym. 2024: Toisen kansainvälisen aikuisten lukutaitotutkimuksen ensituloksia
[4] Opetushallitus 2021: Kansallinen lukutaitostrategia
[5] Asikkalan kunnan strategia 2026
[6] Tarnanen 2019: Monilukutaito sosiokulttuurisena lukutaitona

Lukutaito-ohjelma on laadittu yhteistyössä eri toimialojen ammattilaisten kanssa. Lukutaito-ohjelman valmisteluun on osallistunut edustajia varhaiskasvatuksesta ja esiopetuksesta, perusopetuksesta, lukiosta, nuorisopalveluista, työllisyyspalveluista, hyvinvointipalveluista sekä kirjasto- ja kulttuuripalveluista. Valmistelussa on kuultu myös eri ikäryhmien edustajia, mukaan lukien nuoret ja ikäihmiset.

Lukutaito-ohjelman toteuttamisen ja lukutaitotyön kehittämisen tueksi on laadittu kooste hyvistä lukutaitotyön käytänteistä. Käytänteet on koottu osana *Yhteistä Lukuvoimaa* -hanketta haastattelemalla eri toimialojen ammattilaisia Asikkalassa, Padasjoella ja Sysmässä. Kooste sisältää helposti toteutettavia toimintamalleja, joita voidaan soveltaa erilaisissa toimintaympäristöissä ja eri kohderyhmille lukemisen ja lukutaidon edistämiseksi.

2 Asikkalan lukutaidon nykytila ja kehittämistarpeet

Asikkalan lukutaidon nykytilaa ja kehittämistarpeita kartoitettiin osana kunnan lukutaito-ohjelman valmistelua. Kartoituksen tavoitteena oli muodostaa kokonaiskuva lukemisen ja lukutaidon tilanteesta eri ikäryhmissä lapsista ikääntyneisiin sekä tunnistaa lukutaitotyön vahvuuksia ja kehittämiskohteita. Kartoituksen tulokset luovat perustan lukutaito-ohjelman tavoitteille ja toimenpiteille.

2.1 Aikuisten lukeminen

Aikuisten lukemista ja lukutaitoa kartoitettiin kyselyllä, joka toteutettiin osana *Yhteistä lukuvoimaa* -hanketta Asikkalassa, Sysmässä ja Padasjoella. Kyselyyn saatiin yhteensä 401 vastausta, joista 198 Asikkalasta, 148 Sysmästä ja 51 Padasjoelta. Kyselyn avulla saatiin tietoa siitä, miten lukutaito ilmiönä ymmärretään ja tunnistettiin tekijöitä, jotka tukevat tai rajoittavat lukutaidon kehittämistä.

Lukeminen on monelle aikuiselle osa arkea, mutta lukutottumuksissa on eroja. Kaunokirjallisuutta lukee säännöllisesti 70 % vastaajista ja sanoma- tai aikakauslehtiä 69 %. Kuitenkin lähes kolmasosa (28 %) lukee kaunokirjallisuutta vain harvoin tai ei lainkaan. Valtaosa vastaajista (78 %) lukee verkkotekstejä päivittäin, mikä korostaa kriittisen lukutaidon merkitystä arjessa. Aktiivisimpia lukijoita ovat 65–74-vuotiaat, mikä kertoo lukutottumusten vaihtelevan eri elämänvaiheissa. Lukutaitotyössä on huomioitava erilaiset elämäntilanteet ja niihin liittyvät tarpeet, jotta kaikilla on mahdollisuus kehittää omaa lukutaitoaan.

Kaikista vastaajista 70 % kokee, ettei tarvitse tukea millään lukutaidon osa-alueella. Tätä voi selittää se, että lukutaito yhdistetään tyypillisesti perinteiseen lukemiseen ja kirjoittamiseen. Tällöin digiympäristössä toimimista ei välttämättä mielletä osaksi lukutaitoa, eikä lukutaitoon kohdistuvia vaatimuksia erilaisissa tekstiympäristöissä tunnisteta omassa arjessa. Samanaikaisesti vastaajat kuitenkin ilmaisevat huolta ikääntyneiden digiosaamisesta ja kyvystä toimia turvallisesti digiympäristössä. Ikääntyneet itse puolestaan kokevat kuormittavana jatkuvan oppimisen, jota digiympäristössä toimiminen edellyttää. Lukutaitotyössä on tärkeää tehdä näkyväksi, että lukutaito ei ole yksi yksittäinen taito, vaan joukko erilaisia taitoja, joita tarvitaan eri tilanteissa.

”Lukutaitotyössä on tärkeää tehdä näkyväksi, että lukutaito ei ole yksi yksittäinen taito, vaan joukko erilaisia taitoja, joita tarvitaan eri tilanteissa.”

Kirjailija Petri Tamminen puhumassa kirjastossa lukemisesta.

2.2 Asikkalalaiset lukijoina

Asikkalassa kyselyn suurimmat vastaajaryhmät olivat 25–44-vuotiaat (45 %) ja 45–64-vuotiaat (41 %). Vastauksissa korostui aikuisten huoli lasten ja nuorten lukutaidosta, mikä voi heijastaa vastaajakunnan ikärakennetta ja elämäntilannetta. Vastauksissa nostettiin esille aikuisten vastuu lasten ja nuorten lukutaidon tukemisessa. Lisäksi pohdittiin keinoja lukuinnon herättämiseksi, ja eniten mainintoja saivat lukevan aikuisen malli, lasten ja vanhempien yhteiset lukuhetket sekä kirjastokäynnit. Tulokset korostavat perheen ja muun lähipiirin merkitystä lasten ja nuorten lukemisen tukemisessa.

Moni vastaaja käyttää rinnakkain useita lukemisen formaatteja: lähes viidennes vastaajista (19 %) lukee painettuja kirjoja ja kuuntelee äänikirjoja, ja saman verran lukee painettuja lehtiä ja digilehtiä. Myös painettu kirja on yhtä suosittu lukemisen muoto, sillä viidennes vastaajista lukee vain paperikirjoja. Lähes puolet (45 %) vastaajista lukee sekä painettuja että digitaalisia lehtiä. Monimuotoiset lukemisen muodot tukevat lukuharrastusta erilaisissa elämäntilanteissa. Toisaalta paperikirjojen lukeminen tukee syvällistä lukemista ja tiedonkäsittelyä. Lukutaitotyössä onkin tarpeen tukea paperikirjojen lukemista ja sen rinnalla kannustaa jokaista löytämään itselleen sopivia lukemisen muotoja.

Lukemiseen suhtaudutaan myönteisesti, mutta asenne ei yksin riitä muuttamaan arjen toimintatapoja. Merkittävän lukemista rajoittava tekijä on ajanpuute: 41 % vastaajista arvioi lukevansa enemmän, jos lukemiselle olisi aikaa. Myös sopivan luettavan löytäminen (21 %) nousi esiin tärkeänä motivaatiotekijänä. Lisäksi lukurutiinit (13 %) sekä muilta saadut lukuvinkit ja suositukset (13 %) kannustivat lukemaan. Lukutaitotyössä on tärkeää tuoda lukemista vahvemmin osaksi jokaisen arkea tunnistamalla ja tekemällä näkyväksi arjen pieniä lukuhetkiä.

Lukumotivaatioon vaikuttaa myös sosiaalinen ympäristö, joka korostuu vastaajien toiveissa lukemista edistävästä toiminnasta. Vastaajat toivoivat enemmän yhteisöllisen lukemisen muotoja, joista eniten mainintoja saivat lukupiirit ja kirjavinkit aikuisille. Myös lukemisen näkyminen arjessa koettiin tärkeäksi. Näkyvyyttä lisäävistä keinoista mainittiin esimerkiksi kirjojen kierrätys- ja vaihtopisteet, lukemaan ja kirjoittamaan kannustavat kilpailut sekä ääneenlukutilaisuudet. Lukemisen sosiaalista merkitystä on nostettava esille ja tehtävä näkyväksi lukemisen myönteiset vaikutukset osallisuuteen ja hyvinvointiin.

2.3 Lasten ja nuorten lukeminen

”Lukemisen sosiaalista merkitystä on nostettava esille ja tehtävä näkyväksi lukemisen myönteiset vaikutukset osallisuuteen ja hyvinvointiin.”

Lasten ja nuorten lukemista kartoitettiin varhaiskasvatuksen ja koulun henkilökunnalle suunnatuilla kyselyillä. Tarkoituksena oli selvittää toimintatapoja, joilla lasten ja nuorten lukemista edistetään sekä tunnistaa lukutaitotyön kehittämistarpeita. Kyselyyn vastasi yhteensä 52 varhaiskasvatuksen työntekijää ja 59 opettajaa Sysmästä, Asikkalasta ja Padasjoelta.

Varhaiskasvatuksen lukutaitotyön vahvuuksia ovat säännöllinen lukeminen sekä kirjojen hyödyntäminen arjessa. Suurin osa vastaajista ohjaa lapsia lukemaan tai tutkimaan kirjoja päivittäin (81 %), ja kirjoja hyödynnetään päivittäin myös siirtymätilanteissa (61 %). Vastaajista yli puolet (57 %) kuitenkin ilmoittaa, että lasten kiinnostus kirjoihin tehdään näkyväksi ryhmän tiloissa vain joskus tai harvoin. Tämä kertoo tarpeesta kiinnittää nykyistä enemmän huomiota lukemaan kutsuvan oppimisympäristön luomiseen.

Lukutaitotyön kehittämiskohdiksi nousivat lasten toimijuuden vahvistaminen sekä henkilöstön monilukutaito-osaamisen vahvistaminen. Lukuhetkien aikana toiminta painottuu perinteiseen lukemiseen ja kuuntelemiseen, joiden tukena käytetään pääosin vuorovaikutusta ja kuvia. Toiminnallisia ja luovia menetelmiä, kuten sadutusta, piirtämistä tai maalaamista hyödynnetään vähemmän, mutta niiden avulla voitaisiin tukea lapsia, joille pitkäkestoinen kuunteleminen tai paikallaan oleminen on haastavaa.

Lukukoira Myy

Lukija kirjaston lastenosastolla.

Huomionarvoista on, että monilukutaito huomioidaan pedagogisessa suunnittelussa, mutta henkilöstölle tarjottava tuki sen toteuttamiseen jää vähäiseksi. Vastaajista merkittävä osa (58 %) arvioi, että monilukutaito huomioidaan pedagogisessa suunnittelussa säännöllisesti. Samanaikaisesti henkilöstö kaipaa enemmän osaamista ja tukea monilukutaidon toteuttamiseen. Yli puolet vastaajista (54 %) ilmoittaa saavansa tähän liittyvää tukea tai lisätietoa vain harvoin.

Koulun lukutaitotyön vahvuutena näyttäytyy lukemisen arvostus, ja lukemista pidetään tärkeänä sekä oppimisen että lukutaidon kehittymisen kannalta. Yli puolet vastaajista (53 %) keskustelee lukemisen merkityksestä oppilaiden kanssa viikoittain, ja 43 % tarjoaa oppilaille säännöllisesti mahdollisuuksia itsenäiseen lukemiseen. Lukeminen näyttäytyy kuitenkin koulun arjessa pääosin yksilöllisenä toimintana, sillä yhteisöllisiä lukemisen käytäntöjä, kuten yhteisiä lukuhetkiä tai lukutaidon teemapäiviä, toteutetaan harvemmin. Yhteisöllisten lukemisen käytäntöjen vahvistaminen voisi tehdä lukemisesta näkyvämmän osan koulun arkea.

Haasteellisena näyttäytyy myös se, että lukutaidon vahvistamista ei nähdä kaikkien oppiaineiden yhteisenä tehtävänä. Oppiaineiden tekstikäytänteitä käsitellään opetuksessa melko harvoin: 39 % vastaajista keskustelee niistä oppilaiden kanssa harvemmin kuin kerran kuussa tai ei lainkaan. Myös luetuista teksteistä keskusteleminen on vähäistä: 31 % vastaajista keskustelee luetuista teksteistä oppilaiden kanssa harvemmin kuin kerran kuussa. Tämän vuoksi oppilaat eivät välttämättä saa riittävästi tukea oppiaineille ominaisten tekstien, käsitteiden ja tiedon esittämistapojen ymmärtämiseen.

Lukutaidon vahvistaminen edellyttää myös kodin ja koulun sekä muiden lukutaitoa tukevien toimijoiden välistä yhteistyötä. Yli puolet vastaajista (59 %) ei kuitenkaan keskustele lukutaidon merkityksestä huoltajien kanssa lainkaan tai ei koe sitä omaksi tehtäväkseen, mikä voi kertoa siitä, että koulussa ei ole käytössä yhteisiä toimintatapoja kotien lukutaitotyön tukemiseksi. Lisäksi yli puolet opettajista (58 %) kokee, ettei kirjastoyhteistyö ole jatkuvaa tai suunnitelmallista, mikä kertoo tarpeesta vahvistaa koulun ja kirjaston yhteistyön rakenteita ja lisätä tietoisuutta olemassa olevista yhteistyömuodoista.

3 Varhaiskasvatus

Tavoitteena on tutustuttaa lapset kirjoihin, tukea heidän kasvuaan lukijoiksi sekä vahvistaa lasten toimijuutta erilaisissa tekstiympäristöissä. Samalla kehitetään lukivalmiuksia ja luodaan perusta monipuolisen lukutaidon oppimiselle.

”Lukemisen näkyminen varhaiskasvatuksen tiloissa luo oppimisympäristön, joka herättelee lapsen mielenkiintoa kirjoja kohtaan ja tukee myönteisen suhteen muodostumista lukemiseen.”

Lukeminen osana arkea

Lukeminen on osa varhaiskasvatuksen arkea. Lapsille luetaan ääneen lepohetkien yhteydessä sekä päivän muissa tilanteissa. Yhteisillä lukuhetkillä varmistetaan, että jokainen lapsi saa kokemuksia kirjojen parissa. Lasten kiinnostusta lukemiseen vahvistetaan vastaamalla heidän aloitteisiinsa kirjojen lukemisesta. Kirjoja on helposti lasten saatavilla, ja niitä hyödynnetään rauhoittumisen ja oman vuoron odottelun tukena. Jokaisen ryhmän tiloissa on viihtyisä lukupaikka, kuten lukunurkkaus tai -maja, jossa lapsilla on mahdollisuus tutkia kirjoja itsenäisesti.

Lukemista tehdään näkyväksi varhaiskasvatuksen tiloissa esittelemällä kirjoihin liittyviä lasten ja ryhmien yhteisiä tuotoksia. Esille voidaan laittaa esimerkiksi kirjojen pohjalta tehtyjä piirroksia, maalauksia tai askartelutöitä. Lasten kanssa voidaan myös rakentaa lukumato yhdessä luetuista kirjoista. Lukemisen näkyminen varhaiskasvatuksen tiloissa luo oppimisympäristön, joka herättelee lapsen mielenkiintoa kirjoja kohtaan ja tukee myönteisen suhteen muodostumista lukemiseen. Vuosittain voidaan toteuttaa koko varhaiskasvatuksen yhteinen lukutapahtuma, kuten oman kirjan päivä tai satupolku.

Lukivalmiuksien tukeminen

Lukivalmiuksilla tarkoitetaan lukemista ja kirjoittamista ennakoivia taitoja, joihin sisältyy kiinnostus kirjoihin ja kirjainten sekä merkkien tunnistaminen.[7] Lasten kanssa lauletaan ja lorutellaan, mikä tukee äänteiden ja sanojen oppimista. Sanavarastoa laajennetaan harjoittelemalla asioiden ja esineiden nimeämistä esimerkiksi pukeutumisen, ruokailemisen ja leikkimisen yhteydessä. Päiväkodin tiloissa on näkyvillä kirjaimia, sanoja ja erilaisia tekstejä, joita tutkitaan yhdessä lasten kanssa ja siten tutustutetaan lapset kirjoitettuun kieleen.

Lasten toimijuutta vahvistetaan kiinnittämällä huomiota vuorovaikutteisuuteen lukuhetkien aikana. Vuorovaikutteisuutta voidaan lisätä esimerkiksi tutkimalla ja kommentoimalla kirjan kuvia lasten kanssa, kyselemällä kysymyksiä kirjan tapahtumista ja rohkaisemalla lapsia kertomaan omia havaintojaan ja ajatuksiaan. Lukemiseen pyritään yhdistämään luovia ja toiminnallisia menetelmiä, joiden kautta pääsy tarinoiden ja kirjojen maailmaan avautuu myös lapsille, joiden on vaikea keskittyä kuuntelemaan lukemista.

Monilukutaito-osaamisen kehittäminen

Monilukutaito huomioidaan päiväkodin pedagogisessa vuosisuunnitelmassa. Toiminnan suunnittelussa kiinnitetään huomiota erityisesti lasten toimijuuteen ja lukemisen monipuolisuuteen. Lapsia kannustetaan tutkimaan ja ihmettelemään kuvia, videoita ja muuta puhuttua tekstiä. Monipuolista lukemista voidaan lisätä hyödyntämällä esimerkiksi lapsiryhmille suunnattuja videotuokioita, joihin yhdistetään erilaisia aistikokemuksia ja liikkumista.[8] Digiympäristöihin tutustutaan yhdessä tekemällä ja leikin kautta.

Henkilöstölle tarjotaan mahdollisuuksia osallistua monilukutaitoa ja varhaista lukemista käsitteleviin koulutuksiin. Monilukutaito-osaamisen vahvistamisella tuetaan henkilöstön valmiuksia toteuttaa monilukutaitoa tukevaa toimintaa varhaiskasvatuksen arjessa. Varhaiskasvatuksen ryhmiä suositellaan hyödyntämään *Lukeva varhaiskasvatus* -ohjelman tarjoamia materiaaleja ja koulutuksia monilukutaito-osaamisen kehittämisessä.[9] Lisäksi henkilökuntaa kannustetaan suunnittelemaan monilukutaitoa tukevaa toimintaa yhdessä.

[7] Opetushallitus 2026: Lukutaitotyön sanasto
[8] Mediametka ry 2023: Pienet tunnetaiturit monilukutaitoa oppimassa
[9] Opetushallitus 2026: Lukeva varhaiskasvatus -ohjelma

Varhaiskasvatuksen ja kotien yhteistyö

Lasten kiinnostusta kirjoihin tuetaan yhteistyössä kotien kanssa. Vasu-keskusteluissa käsitellään säännöllisesti lukemista. Keskusteluissa voidaan hyödyntää vanhemmille suunnattua *Lue lapselle* -opasta, joka sisältää tietoa lukemisen merkityksestä ja ikätasoisesta lukemisesta. Opas on maksuton ja saatavilla yli 20 kielellä.[10] Perhelukemista tuetaan myös kannustamalla perheitä hyödyntämään kirjastopalveluita ja antamalla monikielisille perheille tietoa monikielisen kirjaston palveluista.

Varhaiskasvatuksen ja kirjaston yhteistyö

Kirjaston ja varhaiskasvatuksen yhteistyön tavoitteena on taata kaikille lapsille mahdollisuus tutustua kirjastoon sekä herättää kiinnostusta kirjoihin ja lukemiseen. Varhaiskasvatuksen ryhmät vierailevat kirjastossa säännöllisesti. Vierailuilla tutustutaan kirjoihin, kirjaston palveluihin ja opetellaan kirjojen käsittelyä. Jokaisella ryhmällä on käytössään yhteisökortti, jonka avulla voidaan lainata luettavaa päiväkotiin. Kauempana kirjastosta sijaitseville päiväkodeille toimitetaan säännöllisesti kirjalaatikoita, joihin kootaan kirjoja henkilökunnan ja lasten toiveiden mukaisesti.

Lukuhetki päiväkodissa.

Esillä kuvia kirjoista, joita ryhmän lapsille on syksyn aikana luettu.

Kirjastossa pidetään säännöllisesti toiminnallisia satutuokioita, jotka ovat avoimia kaikille lapsiryhmille. Kirjasto järjestää vuosittain lapsille suunnattuja tapahtumia, jotka tarjoavat lapsille elämyksiä tarinoidan parissa ja innostavat lapsiperheitä tutustumaan kirjastopalveluihin. Lisäksi kirjasto toimittaa esikouluryhmiin syyslukukauden alussa vinkkilistan esikoululaisille sopivista kirjoista, joka jaetaan esikoululaisten perheille lukemisen tueksi.

Avoin varhaiskasvatustoiminta

Avointa varhaiskasvatustoimintaa järjestetään Perhekeskus Ilossa. Perhekeskuksella on kirjaston siirtokokoelma, joka sisältää erityisesti alle 3-vuotiaille sopivia kirjoja. Kirjastoyhteistyön vahvistamiseksi kirjaston henkilökunta voi toteuttaa toiminnallisia satutuokioita avoimen perheklubeilla ja seurakunnan perhekerhoissa. Perhekeskuksella kokoontuu säännöllisesti perheiden kohtaamispaikka Perheklubi, jonka kautta voidaan tavoittaa lasten vanhempia. Perheklubilla voidaan pitää esillä esimerkiksi yhteisiin lukuhetkiin kannustavaa materiaalia ja kirjavinkkejä perheen pienimmille, joita löytyy *Lue lapselle* -sivustolta.

[10] Lue lapselle.fi: Lue lapselle – Vanhemman opas: Lukemisen merkitys lapselle

4 Perusopetus ja lukio

Lukeminen on osallisuuden, yhdenvertaisuuden ja oppimisen perusta. Koulun tehtävänä on tukea oppilaiden kasvua lukijoina sekä varmistaa, että kaikilla oppilailla on yhdenvertaiset mahdollisuudet kehittää lukutaitoaan.

4.1 Alakoulu

Lukeminen osana koulun arkea

Lukemiselle varataan riittävästi aikaa koulun arjessa. Koulussa voidaan ottaa käyttöön esimerkiksi lukurutiineja, kuten lukuvartit, pulpettikirjat ja opettajan ääneen lukeminen. Lukurutiineilla tuetaan säännöllistä lukemista, joka on sujuvan lukutaidon kehittymisen edellytys. Lukemiseen kannustetaan myös yhteisten lukuhetkien avulla. Koululla vierailee säännöllisesti MLL:n lukumummeja, jotka lukevat oppilaiden kanssa. Lukuhetket on suunnattu erityisesti oppilaille, jotka tarvitsevat lisätukea sujuvan lukutaidon saavuttamiseksi.

Lukuinnon herättämiseksi sekä ylläpitämiseksi tarvitaan lukemaan innostavaa ympäristöä. Oppilaille pyritään järjestämään erilaisia lukupaikkoja, joissa on mahdollista rauhoittua ja syventyä lukemiseen. Kirjoja ja muuta luettavaa on helposti oppilaiden saatavilla. Oppilaiden käytettävissä on esimerkiksi kauno- ja tietokirjallisuutta, sarjakuvia, lehtiä ja selkokirjoja. Monipuolinen luettava mahdollistaa erilaisten lukijoiden tarpeiden huomioimisen sekä tukee oppilaiden lukumotivaatiota, kun jokaisella on mahdollisuus löytää omiin kiinnostuksenkohteisiinsa sopivaa luettavaa.

Lukemista ja kirjoja tehdään näkyväksi koulun tiloissa. Oppilaiden kanssa voidaan rakentaa yhdessä esimerkiksi kirjaseiniä tai lukupuita, joiden avulla luodaan kokemus lukemisesta yhteisenä asiana. Oppilaiden lukukokemuksia voidaan tuoda esille esimerkiksi kuvien, käsitöiden tai muiden luovien tuotosten avulla. Luovan tekemisen kautta myös vähemmän lukevat oppilaat saavat myönteisiä kokemuksia lukemisen parissa. Lukemisen ja kirjojen näkyminen koulussa viestii siitä, että lukemista arvostetaan.

Kirjan tutkimista Aurinkovuoren koulun ulkoluokassa.

Lukemisen opettaminen

Lukemisen opettamisessa hyödynnetään kielitietoisia opetusmenetelmiä. Jokaisessa oppiaineessa on oma kielensä, johon opettaja tutustuttaa oppilaat avaamalla ja käyttämällä oppiaineelle ominaisia käsitteitä. Tekstejä luetaan ja tarkastellaan yhdessä oppilaiden kanssa. Opettaja voi pohjustaa tekstin käsittelyä esittelemällä tekstin rakenteen, sisällön ja keskeiset käsitteet. Teksteistä opetellaan tekemään muistiinpanoja esimerkiksi asiasanalistojen, ajatuskarttojen ja kysymysten avulla.[11]

[11] Kuukka 2026: Kielitietoisuus ja kielitietoiset työtavat

Luetun ymmärtämisen haasteet vaikeuttavat oppimista kaikissa oppiaineissa. Ymmärtävää lukutaitoa tuetaan opettamalla ja harjoittelemalla lukustrategioita. Strategioiden opettamisen tavoitteena on, että oppilaat oppivat hahmottamaat tekstien rakennetta ja löytämään niistä tietoa. Lukustrategioiden opettaminen perustuu mallintamiseen eli opettaja tekee näkyväksi ajattelemisen ja ymmärtämisen prosesseja ennen lukemista, lukemisen aikana ja sen jälkeen ja ohjaa oppilaita käyttämään niitä.[12] Strategioita opetetaan ja harjoitellaan eri oppiaineiden tunneilla.

Lukemisen tukitoimet

Lukemisessa tukea tarvitseville oppilaille tarjotaan mahdollisuus lukea selkokirjallisuutta. Selkokirjan lukeminen rakentaa myönteistä suhdetta lukemiseen, kun oppilas saa kokemuksen kokonaisen kirjan lukemisesta. Oppilailla, joille lukeminen on vaikeaa esimerkiksi lukivaikeuden tai muun oppimisvaikeuden vuoksi, on oikeus käyttää Celia-saavutettavuuskirjaston palveluita. Celian käyttö edellyttää sitä, että oppilaalle luodaan tunnukset; koulu rekisteröi oppilaan Celian asiakkaaksi huoltajan luvalla.

Oppilaiden lukutaitoa seurataan DigiLukiseulan avulla. Seulonta toteutetaan kaikille luokkien 1–6 oppilaille, ja sen avulla tunnistetaan luku- ja kirjoitustaidossa lisätukea tarvitsevat oppilaat. Tuloksista keskustellaan luokanopettajan ja tarvittaessa oppilaan huoltajan kanssa. Mahdollisuuksien mukaan keskusteluun osallistuu luokassa työskentelevä ohjaaja. Tuloksia hyödynnetään yksilöllisten ja ryhmäkohtaisten tukitoimien suunnittelussa. Seulonnan toteuttamisesta vastaa erityisopettaja.

Koulun ja kodin yhteistyö

Huoltajien kanssa keskustellaan luku- ja kirjoitustaidosta arviointikeskusteluissa. Erityisesti lukemaan opettelevien lasten kohdalla on tärkeää tukea lapsen lukuintoa kotona. Huoltajien myönteinen suhtautuminen lukemiseen ja yhteiset lukuhetket lapsen kanssa luovat ilmapiirin, jossa lapsen on turvallista harjoitella lukemista. Huoltajia velvoitetaan osallistumaan lukuläksyhetkiin kuuntelemalla lapsen lukemista sekä keskustelemaan lapsen kanssa luetusta tekstistä.

Lukutaitoisten lasten kohdalla on tärkeää tuoda esiin se, miten säännöllinen lukeminen tukee oppimista. On osoitettu, että päivittäin omaksi ilokseen lukevat lapset saavat perustaitoihinsa yli vuoden etumatkan verrattuna niihin, jotka lukevat harvemmin kuin kerran viikossa.[13] Huoltajia kannustetaan tukemaan lasten lukuharrastusta esimerkiksi käymällä säännöllisesti kirjastossa lasten kanssa sekä näyttämällä lukevan aikuisen mallia eli lukemalla kirjoja lapsen nähden.

Aurinkovuoren koulun ulkoluokan satutuokio.

Koulun ja kirjaston yhteistyö

Koulun ja kirjaston yhteistyön tavoitteena on varmistaa, että jokainen lapsi ja nuori pääse kirjastoon koulupolun aikana ja saa riittävät valmiudet kirjaston käyttämiseksi

[12] Turun perusopetuksen lukutaitostrategia -suunnitelma 2025
[13] Leino ym. 2023: Puoli tuntia lukemista: Kansainvälinen lasten lukutaitotutkimus (PIRLS 2021)

itsenäisesti. Tavoitteena on myös kehittää ajattelun ja oppimisen taitoja sekä tukea lukemisharrastusta. Kirjasto-yhteistyö perustuu sopimukseen, jossa määritellään vuosiluokkakohtaiset toimintamuodot. Koko koulua koskevia toimintamuotoja ovat kirjastovierailut, kirjavinkkaukset ja kirjapaketit.

Lukuvuoden aikana jokainen vuosiluokka pyrkii vierailemaan kirjastossa vähintään kerran. Opettajia kannustetaan vierailemaan luokkien kanssa kirjastossa myös omatoimisesti. Lisäksi kirjasto tarjoaa kirjavinkkausta, jolla herätellään lukuinnostusta ja tarjotaan oppilaille tuoretta ja monipuolista luettavaa. Kirjavinkkauksia järjestetään mahdollisuuksien mukaan. Kirjaston henkilökuntaa voi myös pyytää kokoamaan kirjapaketteja opetuksen ja lukemisen tukemiseksi.

Kirjasto tukee lasten lukuintoa tarjoamalla mahdollisuuden suorittaa lukudiplomi. Lukudiplomikirjoille on kirjastossa oma hylly. Oppilaat, jotka ovat suorittaneet lukudiplomin lukuvuoden aikana palkitaan keväällä. Kirjastossa vierailee myös säännöllisesti lukukoira, jolle voi lukea ääneen. Lukukoiran tarkoituksena on luoda turvallinen tilanne, jossa lukemista voi harjoitella rauhassa. Opettajat voivat ohjata palvelun piiriin oppilaita, jotka tarvitsevat lisätukea tai rohkaisua lukemiseen.

Koulun ja kirjaston yhteistyötä vahvistetaan tiedottamalla opettajia yhteistyösopimukseen sisältyvistä toimintamuodoista lukuvuoden alussa. Mahdollisuuksien mukaan kirjasto vierailee koulujen vanhempainilloissa tai muissa tapahtumissa, joissa tavoitetaan oppilaiden huoltajia. Kirjaston henkilökunta voi kertoa lukemisen tärkeydestä, erilaisista lukutaidoista sekä esitellä kirjaston palveluita. Koululla on kirjastoyhdyshenkilö, joka osallistuu yhteistyön suunnitteluun ja tiedottaa opettajia kirjaston yhteistyömahdollisuuksista.

4.2 Yläkoulu

Lukemaan innostavat oppimisympäristöt

Lukuinnon tukemiseksi koulussa rakennetaan lukemismyönteistä ilmapiiriä ja tarjotaan mahdollisuuksia yhteisiin lukukokemuksiin. Oppilaita kannustetaan jakamaan ajatuksiaan, kokemuksiaan ja mielipiteitään lukemistaan teksteistä. Lisäksi koulussa järjestetään mahdollisuuksien mukaan koko luokan tai koulun yhteisiä lukutapahtumia ja -tempauksia. Yhteiset lukukokemukset lisäävät osallisuutta ja tarjoavat onnistumisen kokemuksia lukemisen parissa, mistä erityisesti vähemmän lukevat oppilaat hyötyvät.[14]

Lukemaan innostavassa ympäristössä kirjat ovat helposti oppilaiden saatavilla. Oppilaat voivat lainata kirjoja koulupäivän aikana esimerkiksi kirjastokärrystä, joka voidaan sijoittaa käytävälle tai muihin yhteisiin tiloihin. Lukemista tehdään näkyväksi asettamalla esille oppilaiden lukemiseen liittyviä töitä, kuten kirjajulisteita, kirja-arvioita, kirjoituksia ja muita projekteja. On tärkeää, että oppilaita osallistetaan lukemaan innostavan ympäristön suunnitteluun, jotta he kokevat ympäristön omakseen.

Koulun opettajat ja muut koulun aikuiset toimivat lukevan aikuisen mallina lukemalla oppilaiden nähden yhteisten lukuhetkien aikana. Opettajat voivat kertoa omista lukukokemuksistaan, ja opettajien sekä muun koulun henkilökunnan lukemista voidaan tehdä näkyväksi kokoamalla esimerkiksi kirjaseinä parhaillaan luettavina olevista kirjoista. Tavoitteena on osoittaa, että lukemista ei nähdä ainoastaan arvioitavana suorituksena vaan myös mielekkäänä toimintana.

Kun oppilaat näkevät koulun aikuisia lukemassa tai kuulevat heidän lukukokemuksistaan, se vahvistaa oppilaiden käsitystä myös itsestään lukijoina.

”Tavoitteena on osoittaa, että lukemista ei nähdä ainoastaan arvioitavana suorituksena vaan myös mielekkäänä toimintana.”

[14] Kauppinen & Aerila 2024: Kohti lasten ja nuorten yhteisöllistä lukemista

Kielitietoisuus osana monilukutaidon opetusta

Monilukutaitoa vahvistetaan kaikissa oppiaineissa kielitietoisilla opetusmenetelmillä. Tavoitteena on, että oppilaat oppivat käyttämään kullekin oppiaineelle ominaista kieltä keskustellessaan, lukiessaan ja kirjoittaessaan. Kun oppilas hallitsee oppiaineen kielen, helpottuu myös oppiaineelle tyypillisten tekstien lukeminen, tulkitseminen ja tuottaminen. Opettajien on tärkeää kiinnittää huomiota siihen, millaista kieltä opetuksessa käytetään, millaisia tekstejä oppilaat kohtaavat ja mitä taitoja tekstien ymmärtäminen edellyttää.[15]

Kielitietoisia opetusmenetelmiä voidaan soveltaa oppiaineissa monella tavalla. Oppiaineen kielen oppimista voidaan tukea avaamalla käsitteitä sekä vaikeita kielen rakenteita. Lisäksi voidaan laatia käsitekarttoja, piirroksia tai kuvia, joilla havainnollistetaan oppiaineen kieltä. Tekstilajien tunnistamista voidaan harjoitella lukemalla yhdessä tekstejä ja tutkimalla niiden rakennetta. Erilaisten tekstien tulkintaa taas voidaan harjoitella tekemällä havaintoja kuvista, videoista, kaavioista tai kartoista ja tuottamalla oma teksti havaintojen pohjalta.[16]

Lukemisen tukitoimet ja arviointi

Lukemisessa tukea tarvitseville oppilaille tarjotaan mahdollisuus lukea selkokirjallisuutta. Selkokirjan lukeminen rakentaa myönteistä suhdetta lukemiseen, kun oppilas saa kokemuksen kokonaisen kirjan lukemisesta. Oppilailla, joille lukeminen on vaikeaa esimerkiksi lukivaikeuden tai muun oppimisvaikeuden vuoksi, on oikeus käyttää Celia-saavutettavuuskirjaston palveluita. Celian käyttö edellyttää sitä, että oppilaalle luodaan tunnukset; koulu rekisteröi oppilaan Celian asiakkaaksi huoltajan luvalla.

Lukutaidon osa-alueita, joihin sisältyvät luetun ymmärtäminen, lukemisen sujuvuus ja oikeinkirjoitus, arvioidaan kaikissa oppiaineissa mahdollisuuksien mukaan. Arvioinnissa hyödynnetään havainnointia, oppilaiden itsearviointeja sekä suullisia ja kirjallisia tehtäviä. Oppilaat harjoittelevat hyvän vastauksen tuottamista ja saavat säännöllisesti palautetta, joka tukee heidän tekstitaitojensa kehittymistä. Lisäksi opettajat ohjaavat oppilaita käyttämään ymmärrettävää yleiskieltä kirjallisissa tehtävissä.

Oppilaiden lukutaitoa seurataan DigiLukiseulan avulla. Seulonta toteutetaan kaikille luokkien 7–8 oppilaille. Seulonnan avulla tunnistetaan luku- ja kirjoitustaidossa lisätukea tarvitsevat oppilaat. Tarvittaessa seulonnan tuloksista keskustellaan oppilaan, ryhmänohjaajan ja huoltajan kanssa. Tuloksia hyödynnetään yksilöllisten ja ryhmäkohtaisten tukitoimien suunnittelussa. DigiLukiseulan toteuttamisesta vastaa erityisopettaja.

Koulun ja kodin yhteistyö

Kodin ja koulun yhteistyötä lukutaidon tukemiseksi vahvistetaan. Oppimiskeskusteluissa käsitellään lukemista ja keskustellaan kodin lukuharrastuksesta. Oppimiskeskusteluissa voidaan hyödyntää valmista lomaketta, jonka avulla huoltajille avataan kodin roolia lukutaidon tukemisessa[17]. Huoltajia kannustetaan tekemään lukemisesta arkirutiini ja tukemaan lapsia ja nuoria lukurutiinien ylläpitämisessä. Huoltajat ovat tärkeitä lukevien aikuisten esimerkkejä, ja heidän tehtävänään on puhua lukemisesta myönteisesti sekä lukea kirjoja lasten ja nuorten nähden. Lukevan aikuisen esimerkki viestii, että lukemisen parissa viihdytään ja sitä arvostetaan.

Kerran vuodessa voidaan järjestää vanhempainilta, jonka teemana on lukeminen. Vanhempainillan tavoitteena on lisätä huoltajien ymmärrystä lukutaidosta monipuolisena taitona, jota kehitetään kaikissa oppiaineissa. Lisäksi voidaan tarjota konkreettisia keinoja nuoren lukemisen tukemiseksi kotona. Koteja voidaan myös tiedottaa koulussa järjestettävistä lukutapahtumista ja -tempauksista, ja huoltajia voidaan kutsua mukaan koulun lukutapahtumiin.

”Huoltajat ovat tärkeitä lukevien aikuisten esimerkkejä, ja heidän tehtävänään on puhua lukemisesta myönteisesti sekä lukea kirjoja lasten ja nuorten nähden.”

[15] Lampila-Fränti 2025: Kieli avaa tiedon maailmat -opas kielitietoiseen opetukseen yläkoulun reaaliaineissa
[16] Opetushallitus 2026: Monilukutaitoa kielitietoisesti eri oppiaineissa
[17] Lukutaitotyö Mäntsälän perusopetuksessa 2025: Materiaalia oppimiskeskusteluihin

Koulun ja kirjaston yhteistyö

Koulun ja kirjaston yhteistyön tavoitteena on varmistaa, että jokainen lapsi ja nuori pääse kirjastoon koulupolun aikana ja saa riittävät valmiudet kirjaston käyttämiseksi itsenäisesti. Tavoitteena on myös kehittää ajattelun ja oppimisen taitoja sekä tukea lukemisharrastusta. Kirjastoyhteistyö perustuu sopimukseen, jossa määritellään vuosiluokkakohtaiset toimintamuodot.

Koko koulua koskevia toimintamuotoja ovat kirjastovierailut, kirjavinkkaukset ja kirjapaketit. Lukuvuoden aikana jokainen vuosiluokka pyrkii vierailemaan kirjastossa vähintään kerran. Kaikille vuosiluokille järjestetään kirjavinkkauksia mahdollisuuksien mukaan. Kirjavinkkauksilla herätellään ja vahvistetaan oppilaiden lukuintoa ja tarjotaan monipuolista sekä tuoretta luettavaa. Lisäksi kirjaston henkilökunta kokoaa opettajien toiveiden mukaisia kirjapaketteja opetuksen tueksi.

Opettajia kannustetaan hyödyntämään kirjallisuutta monipuolisesti eri oppiaineissa. Erilaisiin kirjoihin ja kirjallisuuden lajeihin tutustuminen laajentaa oppilaiden käsitystä kirjallisuudesta, mikä auttaa heitä löytämään omia kiinnostuksenkohteitaan vastaavaa luettavaa. Opettajia kannustetaan käyttämään kirjastoa oppimisympäristönä. Kun oppilaat viettävät kirjastossa aikaa koulupäivän aikana, tulee kirjastosta tuttu ja turvallinen. Tämä madaltaa oppilaiden kynnystä käyttää kirjastoa itsenäisesti.

Koulun ja kirjaston yhteistyötä vahvistetaan tiedottamalla opettajia yhteistyösopimukseen sisältyvistä toimintamuodoista lukuvuoden alussa. Mahdollisuuksien mukaan kirjasto vierailee koulujen vanhempainilloissa tai muissa tapahtumissa, joissa tavoitetaan oppilaiden huoltajia. Kirjaston henkilökunta voi kertoa lukemisen tärkeydestä, erilaisista lukutaidoista sekä esitellä kirjaston palveluita. Koululla on kirjastoyhdyshenkilö, joka osallistuu yhteistyön suunnitteluun ja tiedottaa opettajia kirjaston yhteistyömahdollisuuksista.

”Opettajia kannustetaan käyttämään kirjastoa oppimisympäristönä.”

4.3 Lukio

Tiedonalakohtaisten kieli- ja tekstitaitojen vahvistaminen

Lukio-opintoihin sisältyy itsenäistä työskentelyä erilaisissa tekstiympäristöissä. Opiskelijoita ohjataan tulkitsemaan ja tuottamaan monipuolisia tekstejä sekä vahvistamaan tiedonalakohtaisia kieli- ja tekstitaitoja kaikissa oppiaineissa. Opetuksessa hyödynnetään kirjoitettuja ja audiovisuaalisia tekstejä, joiden parissa työskentely kehittää kulttuurista lukutaitoa ja kriittistä ajattelua sekä sosiaalistaa opiskelijoita eri tiedonalojen kieleen ja tekstilajeihin. Opettajia kannustetaan jakamaan kielitietoisia menetelmiä työyhteisössään.

Kirjallisuutta pyritään hyödyntämään oppimisen tukena eri oppiaineissa, ja sen avulla voidaan vahvistaa tulkitsevaa ja arvioivaa lukutaitoa. Kirjallisuutta lukemalla opiskelija oppii löytämään tekstien syvempiä merkityksiä ja suhteuttamaan lukemansa aiemmin opittuun tai koettuun. Kirjallisuuden avulla voidaan havainnollistaa opetettavia ilmiöitä, jolloin asia jää helpommin mieleen. Kirjallisuutta voidaan käyttää ajatusten herättelijänä ja keskustelun avaajana. Lisäksi kirjallisuuden avulla voidaan syventää opetusta ja samalla laajentaa opiskelijoiden maailmankuvaa.[18]

[18] Kuusisto 2022: Aineenopettajien tavat hyödyntää kirjallisuutta opetuksessa Lukuklaani- tutkimusaineiston mukaan

Kirjastoyhteistyö

Kirjastossa vieraillaan osana äidinkielen ja kirjallisuuden opetusta. Kirjastokäyntien tavoitteena on tukea opiskelijoiden lukuharrastusta, syventää kirjallisuudentuntemusta ja edistää itsenäistä kirjastonkäyttöä. Opettajia kannustetaan hyödyntämään kirjaston henkilökunnan osaamista opiskelijoiden lukemisen tukemiseksi. Kirjaston henkilökunnalta voi pyytää kirjavinkkejä eri aiheista. Henkilökunta myös kokoaa opettajien toiveiden mukaisia kirjapaketteja opetuksen tueksi.

Lukio-opintojen alussa opiskelijoita ohjataan varmistamaan kirjastokorttinsa voimassaolo tai tarvittaessa hankkimaan kirjastokortti, jotta he voivat hyödyntää kirjaston palveluja ja aineistoja heti opintojen alusta lähtien. Lisäksi lukion 1. vuosikurssin opiskelijoille järjestetään tiedonhankinnan opetusta. Tavoitteena on, että opiskelijat osaavat etsiä tietoa luotettavista lähteistä ja oppivat suhtautumaan löytämäänsä tietoon kriittisesti.

Vykin oppilaita kirjastossa.

5 Nuorisopalvelut

Nuorisopalveluiden tavoitteena on vahvistaa lasten ja nuorten lukutaitoa osana heidän kasvuaan itsenäisiksi ja aktiivisiksi yhteiskunnan jäseniksi. Lukeminen kehittää nuorten itseilmaisu- ja ajattelutaitoja, jotka tukevat arjessa pärjäämistä.

Medialukutaidon tukeminen

Lasten ja nuorten lukeminen tapahtuu pääasiassa erilaisissa mediaympäristöissä, joissa korostuu kriittisen medialukutaidon merkitys sekä kyky toimia mediaympäristöissä turvallisesti ja vastuullisesti. Näitä taitoja tuetaan osana arjen kohtaamisia nuorisotilalla ja muussa nuorisopalveluiden toiminnassa. Lasten ja nuorten kanssa keskustellaan ajankohtaisista mediailmiöistä ja rohkaistaan heitä pohtimaan erityisesti sosiaalisen median sisältöjen luotettavuutta tiedonlähteinä.

Medialukutaitoon sisältyy digitaalinen hyvinvointi, jota nuorisotyössä pyritään tukemaan. Nuorisotyöntekijät seuraavat nuorten suosimia sosiaalisen median palveluita ja niiden sisältöjä. Tämän kautta saadaan tietoa siitä, mitä lasten ja nuorten elämässä tapahtuu, ja voidaan puuttua varhain hyvinvointia heikentäviin ilmiöihin, kuten somehäirintään tai -kiusaamiseen. Lisäksi nuorisotyöntekijät tukevat kotien mediakasvatusta kannustamalla huoltajia selvittämään, millaisten sisältöjen parissa oma lapsi tai nuori viettää vapaa-aikaansa.

Lukemaan innostaminen

Kirjojen lukeminen kuuluu yhä harvemman lapsen ja nuoren arkeen koulun ulkopuolella. Erityisesti heikosti motivoituneiden lukijoiden kohdalla kavereiden mielipiteet vaikuttavat siihen, pidetäänkö lukemista hyväksyttävänä toimintana.[19] Lukumotivaatiota pyritään vahvistamaan tarjoamalla lapsille ja nuorille yhteisiä kokemuksia lukemisen äärellä. Lukemiseen voidaan yhdistää luovaa tai toiminnallista tekemistä, mikä voi herättää lukuinnon lapsissa ja nuorissa, joille lukeminen on haastavaa tai jotka lukevat vähän.

Nuorisopalvelut järjestää yhteistyössä kirjaston ja koulun kanssa *Iltakirjaston*, joka on 3.–6. -luokkalaisille suunnattu tapahtuma. Tapahtuma järjestetään keväällä ennen koulun päättymistä palkintona lukudiplomin suorittamisesta. Ohjelmaan sisältyy muun muassa leikkejä, musiikkia, vierailija sekä lukemista. Lisäksi syksyisin kirjasto ja nuorisopalvelut järjestää kaikille avoimen *Pimeä kirjasto* -tapahtuman, jolloin kirjastossa muun muassa asioidaan taskulampun valossa. Tarjolla on myös muuta jännittävää ohjelmaa.

Etsivä nuorisotyö tukee lukemista arjen tilanteissa

Etsivä nuorisotyö tukee nuoria tilanteissa, joissa lukemiseen, kirjoittamiseen tai itseilmaisuun liittyvät haasteet vaikeuttavat arjen asioiden hoitamista. Etsivän nuorisotyön tuki sisältää esimerkiksi viranomaistekstien sisältöjen avaamista, nuoren tukemista omien tarpeiden ja ajatusten sanoittamiseksi erilaisissa vuorovaikutustilanteissa sekä ohjausta koulutukseen, työllistymiseen tai muihin omien asioiden hoitamiseen liittyvän tiedon etsimisessä.

”Erityisesti heikosti motivoituneiden lukijoiden kohdalla kavereiden mielipiteet vaikuttavat siihen, pidetäänkö lukemista hyväksyttävänä toimintana.”

[19] La Rosa 2023: Nuoret lukijat ja sosiaalisuuden merkitys

Saavutettavuus on tärkeä osa etsivää nuorisotyötä. Etsivä nuorisotyöntekijä on helposti tavoitettavissa sosiaalisen median kanavien kautta. Tämä madaltaa nuorten kynnystä hakea tukea tai keskustella mieltään askarruttavista asioista luottamuksellisesti. Mahdollisuus ottaa yhteyttä sosiaalisen median kautta ja saada tukea etänä voi olla erityisen tärkeää nuorille, joille kasvokkaiset kohtaamiset ovat haastavia.

Nuorten työpaja vahvistaa toiminnallista lukutaitoa

Nuorten työpajatoiminnan tavoitteena on vahvistaa nuorten työllistymistä tarjoamalla yksilö-, ryhmä- ja työvalmennusta. Samalla vahvistetaan monipuolisia lukutaitoja, joita tarvitaan sekä työelämässä että arjessa. Yksilövalmennuksessa harjoitellaan työnhaussa tarvittavien tekstien, kuten työhakemusten ja ansioluetteloiden, laatimista. Ryhmävalmennuksessa taas vahvistetaan itsetuntoa ja luottamusta omaan osaamiseen esimerkiksi kirjoitusharjoitusten avulla.

Lisäksi nuorta ohjataan ja tuetaan viranomaistekstien tulkitsemisessa, viranomaisasioiden hoitamisessa sekä muiden omien asioiden hoitamiseen liittyvän tiedon etsimisessä. Tarvittaessa nuori voidaan ohjata oppimisvalmiuksien ja oppimisvaikeuksien kartoitukseen, johon sisältyy Lukiseula. Kartoituksesta vastaa ValmennusLehto Oy.

Työvalmennuksessa harjoitellaan erilaisten tekstien, kuten työohjeiden tai piirustuksien hyödyntämistä käytännön työtehtävissä. Jokaisella ammattialalla on myös oma sanastonsa, joka sisältää esimerkiksi materiaaleihin, työvälineisiin, laitteisiin ja työmenetelmiin liittyviä käsitteitä.[20] Työvalmennuksessa pyritään tekemään ammattisanastoa tutuksi nuorille ja avaamaan käsitteiden merkityksiä. Ammattisanaston ymmärtäminen helpottaa sekä suullisten että kirjallisten ohjeiden seuraamista.

Työnhaussa nuorten haasteena on usein oman osaamisen tunnistaminen ja sanoittaminen. Näiden taitojen vahvistamiseksi nuoria ohjataan hyödyntämään tekoälyä työnhaun tukena. Tekoälyn avulla tehdään harjoituksia, jotka auttavat nuoria tunnistamaan omia vahvuuksiaan ja tarjoavat malleja osaamisensa sanoittamiseksi. Samalla vahvistetaan digilukutaitoa, johon sisältyy myös taito toimia turvallisesti ja vastuullisesti verkkoympäristöissä. Näitä taitoja voidaan vahvistaa hyödyntämällä yksilö- ja ryhmävalmennuksessa *Mediakasvatusseuran* kokoamia materiaaleja.

[20] Mustonen & Suni 2024: S2-oppijoiden monilukutaidon tukeminen ammatillisessa koulutuksessa

6 Työllisyyspalvelut

Työllisyyspalveluiden tavoitteena on tunnistaa luku- ja kirjoitustaidon merkitys työllistymiselle ja tukea asiakkaiden kielellistä vuorovaikutuskykyä, joka tukee pärjäämistä opinnoissa, työelämässä ja arjen erilaisissa tekstiympäristöissä.

Luku- ja kirjoitustaidon haasteet työllistymisessä

Työnhaussa luku- ja kirjoitustaitoon liittyvät haasteet voivat näkyä esimerkiksi vaikeuksina ymmärtää ja tulkita työnhakuilmoituksia ja viranomaisviestejä. Monille työnhakijoille oman osaamisen tunnistaminen ja sanoittaminen työhakemuksissa saattaa olla haastavaa. Lisäksi tekstilajitaidoissa voi olla puutteita, mikä näkyy vaikeuksina tuottaa rakenteeltaan, kieleltään ja tyyliltään työhakemuksen tekstilajin mukaisia tekstejä. Heikkojen tekstitaitojen taustalla voi olla vähäinen lukeminen. Kun erilaisia tekstejä luetaan vähän, kyky tunnistaa ja käyttää niitä ei pääse kehittymään.

Työllisyyspalveluissa tunnistetaan digiosaamisen merkitys sekä työllistymisen että työelämässä pärjäämisen kannalta. Työnhakijan on osattava etsiä työpaikkoja verkosta ja käyttää työnhakuportaaleja, kuten Työmarkkinatoria. Lisäksi on osattava käyttää erilaisia sähköisiä asiointipalveluita ja ymmärrettävä niiden toimintalogiikkaa. Työnhakua voivat vaikeuttaa välineiden, kuten tietokoneen, älypuhelimen tai tabletin, puuttuminen. Tukea digiosaamisen vahvistamiseksi tarvitsevat erityisesti ikääntyneet ja pitkään työelämän ulkopuolella olleet työnhakijat, joilla ei ole ollut mahdollisuutta tai tarvetta kehittää digiosaamistaan.

Luku- ja kirjoitustaitoa tuetaan monipuolisesti

Lukutaitoa tuetaan tarjoamalla työhakijoille yksilö- ja ryhmävalmennusta. Valmennuksessa vahvistetaan oman osaamisen tunnistamista ja sanoittamista sekä sen siirtämistä työnhakuasiakirjoihin ja haastattelutilanteisiin. Lisäksi valmennuksessa vahvistetaan työnhaun valmiuksia, joihin sisältyy muun muassa kyky ymmärtää ja tulkita työpaikkailmoituksia, soveltaa luettua tietoa työhakemuksissa sekä muodollisen ja selkeän yleiskielen käyttö työnhaun asiakirjoissa ja muissa työnhakuun liittyvissä tilanteissa.

Asiakaskohtaamisissa pyritään viestimään selkeästi ja käytetään tarvittaessa selkokieltä. Jos työnhakijalla havaitaan vaikeuksia kirjallisten ohjeiden ymmärtämistä vaativissa tilanteissa, ohjeet voidaan pilkkoa osiin. Selkokieltä voidaan käyttää, jos työnhakijalla on vaikeuksia ymmärtää viranomaistekstejä, ohjeita tai muuta työnhakuun liittyvää tietoa. Viestinnän tukena voidaan käyttää selkokielisiä materiaaleja, kuten *Työelämän pelisäännöt selkokielellä* -opasta[21]. Selkeällä viestinnällä varmistetaan, että työnhakijat ymmärtävät, mihin palveluihin he ovat oikeutettuja ja mitä heidän tulee tehdä etuuksiensa säilyttämiseksi.

Lukutaidon vahvistamisessa keskeistä on myös lukijan identiteetin tukeminen. Jos henkilöllä ei ole myönteisiä kokemuksia lukemisesta, hän ei välttämättä näe itseään lukijana eikä hakeudu lukemisen pariin. Työllisyyspalveluissa lukijan identiteettiä voidaan vahvistaa ohjaamalla asiakkaita kirjastopalveluihin. Kirjasto tarjoaa luettavaa monessa eri muodossa, kuten painettuina kirjoina ja lehtinä, äänikirjoina ja e-kirjoina ja digilehtinä. Monipuolinen aineisto mahdollistaa sen, että jokainen voi löytää itseään kiinnostavaa luettavaa ja sopivan tavan lukea.

”Selkeällä viestinnällä varmistetaan, että työnhakijat ymmärtävät, mihin palveluihin he ovat oikeutettuja ja mitä heidän tulee tehdä etuuksiensa säilyttämiseksi.”

[21] SAK 2026: Työelämän pelisäännöt selkokielellä

7 Senioripalvelut

Senioripalveluiden tavoitteena on tukea ikäihmisten osallisuutta ja hyvinvointia lukutaitotyön kautta sekä vahvistaa turvallista toimintaa digiympäristössä ja tarjota monilukutaitoa tukevia kulttuurikokemuksia.

Digilukutaito tukee osallisuutta

Pääsy palveluiden piirin, yhteydenpito toisiin ihmisiin ja tiedon saaminen vaatii digilukutaitoa. Se sisältää kyvyn käyttää digilaitteita ja -palveluita sekä hyödyntää ja arvioida verkossa olevaa tietoa.[22] Kaikilla ikäihmisillä ei kuitenkaan ole samanlaisia mahdollisuuksia tai valmiuksia toimia digitaalisessa ympäristössä. Haasteina voivat olla motivaation puute, heikko luottamus digipalveluihin tai puutteelliset digitaidot.[23] Riittämätön digilukutaito voi lisätä riippuvaisuutta toisten avusta sekä altistaa huijatuksi tulemiselle tai taloudelliselle hyväksikäytölle.

Senioripalveluissa vahvistetaan senioreiden digilukutaitoa ja tuetaan heidän mahdollisuuksiaan toimia turvallisesti ja itsenäisesti digiympäristössä. Senioriohjaaja tarjoaa yksilöllistä digiohjausta arjen asioinnin tueksi. Ohjauksessa neuvotaan esimerkiksi viranomaispalveluiden, hakemusten ja sähköisten palvelujen käytössä siten, että asiakkaan oma osaaminen vahvistuu. Lisäksi Seniorikeskus Olossa toimii ajoittain Tietotupa, jossa vapaaehtoiset seniorit tarjoavat tukea digiasioissa.

Lukeminen ja yhteiset kokemukset lukemisen parissa tukevat hyvinvointia

Kirjallisuuden lukeminen edistää erityisesti ikäihmisten aivoterveyttä ja muistin toimintaa. Lisäksi lukeminen tuo päiviin mielekästä tekemistä ja tarjoaa mahdollisuuden irrottautua hetkeksi arjen huolista. Seniorikeskus Olossa kirjoja on helposti saatavilla, mikä tukee ikäihmisten lukuharrastusta ja madaltaa lukemisen kynnystä. Olossa toimii kirjojen vaihtopiste, johon voi tuoda omia kirjoja ja josta voi ottaa mukaansa uutta luettavaa. Lisäksi Olossa on kirjaston siirtokokoelma, josta kirjoja voi lainata ilman erillistä kirjastokäyntiä.

Senioripalvelut järjestää yhteistyössä kirjaston kanssa monilukutaitoa tukevaa toimintaa, kuten pöytäroolipelejä ja elokuvatuokioita. Pöytäroolipeleissä luodaan tarinoita keskustellen. Elokuvatuokioissa taas katsellaan yhdessä elokuvia ja keskustellaan niistä. Toiminta vahvistaa itseilmaisutaitoja sekä taitoa lukea ja tulkita monimuotoisia teksti- ja kuvasisältöjä. Samalla erilaiset kulttuurikokemukset tarjoavat ikäihmisille mahdollisuuksia ylläpitää sosiaalisia suhteita, mikä vähentää yksinäisyyttä ja tukee mielenhyvinvointia.

Olossa Yhteiset tarinat -roolipelituokio.

[22] Kivinen ym. 2022: Digitaalinen informaatiolukutaito. Yleistajuinen opas uutisvirran seuraajille
[23] Pajula, Korpela, Karhinen & Hänninen 2023: Ikääntyneet ja monimuotoinen digiosallisuus

8 Kirjasto- ja kulttuuripalvelut

Kirjasto vahvistaa kuntalaisten lukutaitoa kaikissa elämänvaiheissa tarjoamalla monipuolisia lukemisen mahdollisuuksia sekä tukemalla lukemisen saavutettavuutta ja yhteisöllisyyttä. Tavoitteena on varmistaa, että kuntalaisilla on yhdenvertaiset mahdollisuudet saada tietoa ja käyttää kirjasto- ja kulttuuripalveluita.

Lukemisen yhteisöllisyys ja monipuolisuus

Kirjasto järjestää kirjailijavierailuja, kirjallisuustapahtumia ja muuta yhteisöllistä lukemista tukevaa toimintaa. Yhteiset kokemukset kirjallisuuden parissa tarjoavat mahdollisuuksia jakaa ajatuksia ja kokemuksia muiden lukijoiden kanssa, mikä vahvistaa kokemusta lukijoiden yhteisöön kuulumisesta ja lukemisen merkityksestä. Lukukokemuksia jaetaan esimerkiksi lukupiireissä, kuten Asikkalan luonnon ystävien luontolukupiirissä, jonka osallistujia yhdistää kiinnostus luontoon. Kirjasto tarjoaa tilat lukupiirien kokoontumisiin ja avustaa tarvittaessa luettavan valitsemisessa ja varaamisessa.

Monipuolista lukemista edistetään Lastu-kirjastojen lukudiplomilla, joka on suunnattu aikuisille. Lukudiplomi tarjoaa uusia lukukokemuksia ja innostaa lukemaan kirjoja, joita ei tulisi muuten lukeneeksi. Lukudiplomi kannustaa myös tutustumaan uusiin kirjallisuuden lajeihin, sillä sen suorittaminen edellyttää kirjojen lukemista useammasta eri kategoriasta. Monipuolista lukemista tuetaan myös asettamalla esille suosittuja tai tiettyyn teemaan liittyviä kirjoja. Tarkoituksena on tarjota lukuvinkkejä ja helpottaa luettavan löytämistä.

Saavutettavat kirjastopalvelut

Kirjasto tarjoaa kirjakassipalvelua, joka on suunnattu asiakkaille, jotka eivät pysty itse asioimaan kirjastossa pysyvän sairauden, liikuntaesteen tai korkean iän vuoksi. Palvelu toimii siten, että kirjaston hekilökunta kokoaa aineistoa asiakkaan toiveiden mukaisesti ja aineisto toimitetaan asiakkaalle kotiin. Lukemisen saavutettavuutta edistää myös lukemisen apuvälinepaketti, jonka voi lainata kotiin. Paketti sisältää erivärisiä lukuviivaimia- ja kalvoja, jotka parantavat keskittymistä ja tekstin hahmottamista.

Kirjastossa on isotekstisen aineiston hylly, ja lukemisesteisten on mahdollista liittyä Celia-saavutettavuuskirjaston käyttäjäksi. Asikkalalaisten käytettävissä on myös kansallinen e-kirjasto, jossa voi kuunnella äänikirjoja ja lukea e-kirjoja sekä digilehtiä; e-kirjasto edellyttää, että asiakkaan kotikunta on liittynyt palveluun. Tarvittaessa kirjasto tarjoaa opastusta verkkokirjaston käyttöön. Kirjastopalveluiden saavutettavuutta edistää myös omatoimikirjastopalvelu, joka mahdollistaa kirjaston käytön palveluaikojen ulkopuolella. Omatoimikirjaston käyttö edellyttää voimassa olevaa Lastu-kirjastokorttia.

Tiedonsaannin ja digiosaamisen tukeminen

Pääsy tietoon on tärkeä osa lukutaitoa. Se mahdollistaa tiedon löytämisen ja hyödyntämisen sekä pääsyn itselle tärkeiden palveluiden piiriin. Kirjasto tukee tiedonsaantia tarjoamalla maksutonta digineuvontaa. Neuvonnan tarkoituksena on vahvistaa kuntalaisten digilukutaitoa, johon sisältyy valmius toimia erilaisissa digiympäristöissä. Kirjaston henkilökunta opastaa esimerkiksi tietokoneen, tabletin ja älypuhelimen peruskäytössä sekä tiedonhaussa. Digineuvonnassa tukea tarjotaan asiakkaan yksilöllisten tarpeiden mukaan, jolloin apua saa juuri niihin digiarjen haasteisiin, joissa sitä tarvitaan.

Tiedonsaantia tukevat myös kirjaston tarjoamat viikoittaiset suorat lähetykset, joiden kautta kuntalaiset saavat tietoa Asikkalan ajankohtaisista uutisista ja tapahtumista. Viikoittaisessa lähetyksessä käydään läpi ajankohtaisia paikallisuutisia, tulevia tapahtumia ja menovinkkejä sekä tutustutaan kirjastojen yhteisen Kirjastokaistan sisältöihin. Lähetyksessä esitellään myös viikon peli, jonka kautta tutustutaan erilaisiin tarinamaailmoihin. Lähetysten tavoitteena on tehdä kirjallisuudesta ja kulttuurista helposti saavutettavia ja tuoda niitä osaksi kuntalaisten arkea.

Kirjaston pelikasvatuksella vahvistetaan pelilukutaitoa, jolla tarkoitetaan kykyä tulkita pelien välittämiä viestejä sekä tunnistaa niiden välittämiä arvoja. Tavoitteena on, että peleihin suhtaudutaan kuin kirjoihin, tarinamuotoisina kulttuurisisältöinä. Pelaaminen tarjoaa mahdollisuuksia kokeilla erilaisia sosiaalisia rooleja ja identiteettejä, haastaa pohtimaan moraalisia kysymyksiä sekä kehittää kommunikaatio- ja ajattelutaitoja.[24] Pelikasvatuksen kautta opitaan ymmärtämään paremmin itseä, muita ja ympäröivää yhteiskuntaa.

Osa pelikasvatusta on pöytäroolipelaaminen, jota toteutetaan kahdessa säännöllisesti kokoontuvassa kerhossa. Pöytäroolipelaaminen on osallistavaa tarinankerrontaa, jossa pelaajat rakentavat yhteistä tarinaa omien hahmojensa kautta. Se tukee lukutaitoa kehittämällä vuorovaikutustaitoja, luovaa ilmaisua sekä kykyä tulkita ja tuottaa erilaisia tekstejä. Roolipeleissä lukeminen kytkeytyy luontevasti yhdessä tekemiseen. Lisäksi roolipelien kautta osallistujat pääsevät hyödytämään tarinoihin ja niiden eri genreihin liittyvää tietämystään, mikä voi innostaa lukemisen pariin myös vähemmän lukevia ja syventää genretuntemusta kirjallisuuden avulla.

”Tiedonsaantia tukevat myös kirjaston tarjoamat viikoittaiset suorat lähetykset, joiden kautta kuntalaiset saavat tietoa Asikkalan ajankohtaisista uutisista ja tapahtumista.”

Digiohjausta kirjaston Medianurkassa.

Lukeminen ja kirjallisuus osana kulttuuritoimintaa

Lukutaitoon ja kirjallisuuteen liittyvät tapahtumat ovat osa kunnan muuta kulttuuritarjontaa. Esimerkiksi taide- ja valokuvanäyttelyt tarjoavat mahdollisuuksia havainnoida, kokea ja tulkita visuaalisia esityksiä, mikä vahvistaa visuaalista lukutaitoa. Näyttelyiden yhteydessä voidaan järjestää myös esimerkiksi lavarunoutta, minkä kautta päästään tutustumaan erilaisiin lukemisen muotoihin. Lisäksi kirjastosta on lainattavissa sanataidesalkkuja, jotka kannustavat itseilmaisuun, luovaan tekemiseen ja omien tekstien tuottamiseen.

[24] Harviainen ym. 2013: Pelikasvattajan käsikirja

9 Päijät-Hämeen hyvinvointialueen perhe- ja sosiaalipalvelut

Päijät-Hämeen hyvinvointipalvelussa tuetaan lasten varhaista lukutaitoa, perhelukemista ja lisätään kirjastopalveluiden saavutettavuutta. Tavoitteena on vahvistaa lukemisen asemaa arjessa ja varmistaa, että kirjastopalvelut tavoittavat erilaisissa elämäntilanteissa olevat kuntalaiset.

Neuvolassa tuetaan varhaista lukemista

Neuvola edistää varhaista lukutaitoa tukemalla perheiden yhteisiä lukuhetkiä. Vanhempia kannustetaan loruttelemaan ja lukemaan jo pienelle lapselle. Yhteisten lukuhetkien tueksi perheille jaetaan Lukulahja lapselle -kirjakassi, joka sisältää lorukirjan vauvoille, iltasatukokoelman leikki-ikäiselle, lukemisesta muistuttavan lukumitan ja kutsukortin kirjastoon. Kirjakassi jaetaan neuvolan kotikäynnillä tai lapsen ensimmäisen neuvolakäynnin yhteydessä, ja sen tavoitteena on kannustaa perheitä ottamaan lukeminen osaksi arkea.

Neuvolassa seurataan lasten puheen ja kielen kehitystä järjestelmällisesti eri ikävaiheissa muun muassa ESIKKO-kyselyn, LENE-tutkimuksen ja Lumiukko-testin avulla. Tarvittaessa lukivalmiuksia arvioidaan 6-vuotiaiden LENE-tutkimuksessa. Arviointien yhteydessä voidaan keskustella lukemisen merkityksestä lapsen kehitykselle ja antaa vinkkejä kielen kehityksen tukemiseksi. Perheitä voidaan ohjata tutustumaan *Lue lapselle* ja *Papunet* -sivustoihin, joilta löytyy kirjavinkkejä, vinkkejä yhteisiin lukuhetkiin sekä materiaalia kommunikaation ja puheen oppimisen tueksi.

Lapsiperheiden kotipalvelu tuo lukemista perheiden arkeen

Lapsiperheiden kotipalvelu tukee perheiden hyvinvointia arjen eri tilanteissa ja samalla vahvistaa lukevan kodin kulttuuria, jossa lukeminen kuuluu perheen arkeen. Kotikäynneillä voidaan lukea yhdessä lasten kanssa, mikä tarjoaa lapsille läheisyyttä, läsnäoloa ja myönteisiä lukukokemuksia. Yhteisten lukuhetkien avulla voidaan irrottautua arjen suorituspaineista, mikä taas tukee koko perheen jaksamista. Lisäksi perheitä ohjataan käyttämään kirjastopalveluita ja osallistumaan kirjaston järjestämiin lastentapahtumiin.

Sosiaalipalvelut edistää lukemisen saavutettavuutta

Tieto kirjastopalveluista on tärkeä osa lukemisen saavutettavuutta. Tavoitteena on, että erilaisissa elämäntilanteissa olevat kuntalaiset löytävät kirjaston ja lukemisen pariin. Siksi kirjaston palveluista tulee olla tietoa saatavilla siellä, missä kuntalaiset asioivat. Asikkalan sosiaalitoimistossa voidaan pitää esillä kunnan tiedotteita kirjaston maksuttomista palveluista ja tapahtumista. Sosiaalitoimiston henkilökunta voi myös mahdollisuuksien mukaan kertoa asiakkailleen kirjaston palveluista.

10 Vapaa-ajan lukeminen

Asikkalassa edistetään vapaa-ajan lukemista vahvistamalla lukemisen kulttuuria, jossa lukemista arvostetaan, siitä keskustellaan ja sen parissa viihdytään. Tavoitteena on tuoda lukeminen osaksi asikkalalaisten arkea ja tarjota monipuolisia mahdollisuuksia lukutaidon kehittämiseen ja lukemisharrastuksen vahvistamiseen eri elämänvaiheissa.

Lukija Toivon talon lukutapahtumassa.
(kuva: Riitta Cederqvist)

Yhdistykset rakentavat lukemisen kulttuuria

Toivon talo vahvistaa lukemisen kulttuuria tarjoamalla yhteisöllisen tilan, jossa voidaan järjestää lukemiseen ja kirjoittamiseen liittyvää toimintaa. Toimintaa toteutetaan kuntalaisten toiveiden pohjalta. Toivon talolla järjestetään esimerkiksi kirjojen julkistustilaisuuksia, kirjakirppiksiä, luovan kirjoittamisen kursseja, runoustapahtumia sekä hiljaista lukupiiriä, jossa luetaan yhdessä omia kirjoja. Hiljainen lukupiiri on hyvä esimerkki matalan kynnyksen tapahtumasta, joka on helppo toteuttaa missä tahansa viihtyisässä tilassa.

Lukemismyönteistä kulttuuria edistää myös Salpausselän kirjailijat ry, jonka tavoitteena on lisätä kirjallisuuden ja kirjailijoiden näkyvyyttä sekä tukea lukemis- ja kirjoittamisharrastusta. Yhdistykseen kuuluu kirjailijoita ja toimittajia, joiden osaamista voitaisiin hyödyntää kunnan lukutaitotyössä. Yhteistyötä voitaisiin tehdä koulun ja kirjaston kanssa esimerkiksi kirjailijavierailuiden, kirjoittajatyöpajojen sekä muiden lukemaan ja kirjoittamaan innostavan toiminnan järjestämiseksi.

MLL Asikkalan paikallisyhdistys edistää lasten lukutaitoa osana perheille suunnattua toimintaansa. Yhdistys ylläpitää perhekahvilaa, joka tarjoaa mahdollisuuden tukea perheiden lukemista. Perhekahvilassa voidaan tiedottaa esimerkiksi lapsiperheille soveltuvista lukukampanjoista tai lukuhaasteista, jotka kannustavat ottamaan yhteiset lukuhetket osaksi arkea. Lisäksi yhdistys osallistuu lasten lukutaidon edistämiseen muun muassa lukumummitoiminnan kautta.

Lukeminen osana lasten ja nuorten harrastustoimintaa

Harrastusryhmien kautta tavoitetaan laaja joukko lapsia ja nuoria, mikä tarjoaa mahdollisuuden herätellä tai vahvistaa lukuinnostusta. Lukemista voidaan tuoda osaksi harrastustoimintaa toiminnallisilla ja yhteisöllisillä tavoilla. Kun lukemista yhdistetään lapselle tai nuorelle mielekkääseen harrastukseen, se näyttäytyy myönteisenä osana arkea. Alle on koottu vinkkejä harrastusryhmien lukutaitotyön tueksi.

- **Toiminnallinen lukuhaaste:** Rakennetaan esterata, joka pitää päästä läpi lukemalla kirjaa samanaikaisesti.
- **Yhteinen lukuhaaste:** Toteutetaan kauden aikana yhteinen lukuhaaste, johon koko joukkue osallistuu. Tavoitteen saavuttamisesta palkitaan koko joukkue.
- **Joukkueiden tai seurojen välinen lukuhaaste:** Haastetaan toinen harrastusryhmä tai naapurikunnan seura lukuhaasteeseen.
- **Valtakunnalliset lukukampanjat:** Osallistutaan valtakunnallisiin lukukampanjoihin, esim. Lukuloma [25] ja Palloliiton Lue ja liiku -kampanja.[26]
- **Yhdessä lukeminen:** Luetaan ääneen tai kuunnellaan kirjoja kisamatkoilla, leireillä tai retkillä.
- **Arjessa tarvittavat lukutaidot:** Etsitään harrastusryhmän tiloista tai lähiympäristöstä erilaisia tekstejä (esim. säännöt, aikataulut ja ohjeet). Otetaan kuvia löydetyistä teksteistä ja lopuksi keskustellaan siitä, millaisia tekstejä jokaisen on osattava lukea.
- **Kirjavinkkivideo:** Kuvataan lyhyt kirjavinkkivideo, jossa esitellään kesken oleva tai juuri luettu kirja. Video voidaan julkaista harrastusryhmän somekanavissa.
- **Luovaa tekemistä:** Yhdistetään lukemista ja kirjoittamista luovaan tekemiseen. Mysteerikerhot -kerhomalli sisältää valmiita ohjeita ja maksuttomia materiaaleja kerhotoimintaan, jossa kirjoihin tutustutaan yhdessä tekemisen ja leikillisyyden kautta.[27]

Vapaa sivistystyö vahvistaa aikuisten monilukutaitoa

Wellamo-opisto tarjoaa aikuisille monipuolista harrastustoimintaa, ja sen opetustarjontaan sisältyy monilukutaitoa tukevia kursseja. Kirjoittamisen ja sanataiteen kursseilla vahvistetaan itseilmaisutaitoja. Medialukutaidon kursseilla tutustutaan muun muassa tekoälyyn ja tekijänoikeuksiin ja harjoitellaan verkossa vastaan tulevan tiedon arvioimista. Opetukseen voi osallistua vapaasti kaikissa opiston toimialueen kunnissa. Asikkalassa järjestetään esimerkiksi erilaisia luovan kirjoittamisen kursseja.

Wellamo-opisto tarjoaa myös maksutonta digineuvontaa opiston toimialueen kirjastoissa kerran kuukaudessa. Neuvonnassa saa tukea digilaitteiden, sovellusten tai palveluiden käyttöön. Asiakasta voidaan opastaa vahvaa tunnistautumista vaativissa tilanteissa, mutta asiakkaan puolesta ei voida asioida. Lisäksi joidenkin digineuvontakertojen yhteydessä pidetään digiaiheinen tietoisku.

[25] lukuloma.fi: Syysloma on lukuloma
[26] Palloliitto.fi: Lue ja liiku -kampanja
[27] Suomen Kirjainstituutti: Mysteerikerhot

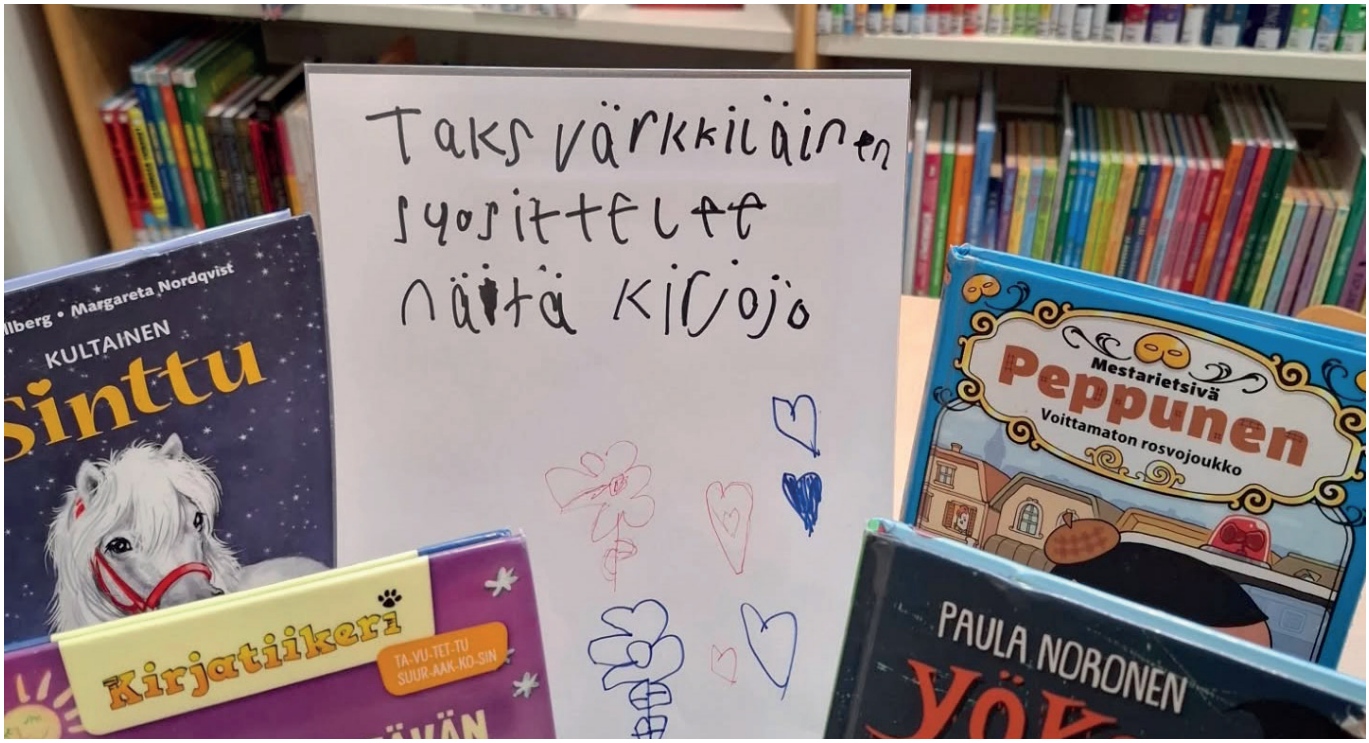
11 Lukutaito-ohjelman seuranta

Koulujen ja varhaiskasvatuksen lukutaitotyötä seurataan lukutaitotyön kartoitus- ja kehittämistyökalun avulla. Työkaluun sisältyy kysely, jonka avulla voidaan arvioida lukutaitotyön nykyisiä käytänteitä ja tunnistaa kehittämistarpeita.[28] Tuloksista saatavan koonnin avulla arvioidaan ja päivitetään lukutaitotyön tavoitteita ja toimenpiteitä. Lukutaitotyön suunnittelussa voidaan hyödyntää varhaiskasvatukselle ja kouluille laadittuja lukutaitotyön suunnitelmapohjia. Suunnitelman avulla voidaan asettaa lukuvuosikohtaiset tavoitteet lukutaitotyölle ja sopia yhteisistä toimintatavoista.[29]

Kirjaston lukutaitotyötä arvioidaan Lukutaitopuntarin [30] avulla. Itsearviointiin osallistuu koko kirjaston henkilökunta, ja mahdollisuuksien mukaan arviointi toteutetaan yhteistyössä Asikkalan, Padasjoen ja Sysmän kirjastojen kanssa. Tarkoituksena on, että eri kohderyhmien lukutaitotyöstä vastaavat henkilöstön jäsenet tarkastelevat toimintaa yhdessä. Lukutaitotyötä arvioidaan 1–2 kertaa vuodessa tulevan toimintakauden suunnittelemiseksi. Lukutaitopuntarin toteuttamisesta vastaa kirjastonjohtaja.

Aikuisiin kohdistuvaa lukutaitotyötä arvioidaan kuntalaisille suunnatun kyselyn avulla. Kyselyllä kartoitetaan luku- ja kirjoitustaitoon sekä digitaitoihin liittyviä tarpeita ja kerätään tietoa siitä, millaiset palvelut, tapahtumat ja toimintamuodot tukisivat parhaiten aikuisten lukemista. Saatua tietoa hyödynnetään aikuisiin kohdistetun lukutaitotyön suunnittelussa ja kehittämisessä.

Lukutaito-ohjelman toteutumista seuraa ja arvioi vuosittain ohjausryhmä, jossa on edustajat varhaiskasvatuksesta, ala- ja yläkoulusta sekä kirjasto- ja hyvinvointipalveluista. Ohjausryhmän tehtävänä on arvioida lukutaito-ohjelman tavoitteiden toteutumista sekä toimenpiteiden vaikuttavuutta. Arvioinnin kohteena on myös itse lukutaito-ohjelma, jota päivitetään tarpeen mukaan vastaamaan muuttuvia olosuhteita sekä kuntalaisten lukutaitotarpeita. Ohjausryhmän koordinoinnista vastaa kirjasto.

Alakoululaisen kirjavinkkejä kirjastossa.

[28] Opetushallitus & Niilo Mäki Instituutti 2026: lukutaitotyön kartoitus- ja kehittämistyökalu
[29] Opetushallitus 2026: lukutaitotyön suunnittelutyökalu
[30] Oulun kaupunginkirjasto 2026: lukutaitopuntari

Lukutaitotyön hyvät käytänteet

YHTEISTÄ LUKUVOIMAA

Lukutaito-ohjelmaan on koottu Padasjoen, Asikkalan ja Sysmän kunnissa käytössä olevia ja hyväksi havaittuja lukutaitotyön käytänteitä. Käytänteet ovat vapaasti hyödynnettävissä kuntien lukutaitotyön kehittämisessä. Hyviä käytänteitä jakamalla vahvistetaan kuntien välistä yhteistyötä lukemisen ja lukutaidon hyväksi.

Varhaiskasvatus

- Kirjanvaihtopäivänä lapset saavat tuoda päiväkotiin oman kirjansa ja jokaisen kirja luetaan ääneen
- Päiväkodissa on eteiskirjasto, josta perheet voivat lainata kirjoja, kun hakevat lapsen päivähoidosta
- Lapset saavat äänestää, onko päiväkodissa tarjolla mieluisia kirjoja. Äänestys toteutetaan legopalikoilla

Koulu

- Kirjastokärry tarjoaa luettavaa koulupäivän aikana, ja se on helppo sijoittaa yhteisiin tiloihin
- Kirjaston kokoamista kirjakasseista löytyy pienissä osissa luettavaksi sopivia kirjoja, joita luetaan lukuvälitunneilla
- Lukukauden aikana järjestetään *Koko koulu lukee* -tunteja

Nuorisopalvelut

- Lukudiplomin suorittaneille 3.-5.-luokkalaisille järjestetään palkinnoksi *Ilta kirjastossa* -tapahtuma yhteistyössä nuorisopalveluiden, kirjaston ja koulun kanssa
- Nuorisopalveluiden kesäleireihin sisältyy kirjastokäyntejä, joiden osana lapsille järjestetään sanataidetuokioita

Kirjasto

- Kirjastosta on lainattavissa lukemisen apuvälinepaketti, joka tekee lukemisesta saavutettavaa
- Kirjasto tiedottaa opettajia koulun ja kirjaston yhteistyösuunnitelman toimintamuodoista lukuvuoden alussa
- Esikoululaisten perheille lähetetään kirjavinkkilista lukuvuoden alussa
- Kirjaston suorien lähetysten kautta kuntalaiset saavat tietoa Asikkalan ajankohtaisista uutisista ja tapahtumista. Lähetyksissä tutustutaan myös Kirjastokaistan sisältöihin.

Työllisyyspalvelut

- *Työnhaku kuntoon!* -ryhmävalmennuskonsepti tukee työnhakijoiden osaamisen tunnistamista ja sanoittamista
- Työelämään kytkeytyvillä harjoituksilla vahvistetaan itseilmaisu- ja tiedonhakutaitoja sekä tekstin tulkitsemisen ja tuottamisen taitoja

Senioripalvelut

- Senioriohjaajalta saa yksilöohjausta, jossa hoidetaan viranomaisasioita tuetusti
- Tietotuvassa järjestetään digineuvontaa vertaistuen muodossa, kun seniorit opastavat toisiaan

Yhdistykset ja yritykset

- Padasjoen Sanomat tarjoaa ajankohtaista tietoa kuntalaisille ja toimii koulun kummiyrityksenä
- Toivon talolla Asikkalassa järjestetään hiljaista lukupiiriä, kirjakirppiksia, luovan kirjoittamisen kursseja ja runoustapahtumia.Toimintaa toteutetaan kuntalaisten toiveiden pohjalta.
- Sysmän Kirjakyläyhdistys järjestää kesäisin *Kirjakyläpäivät* ja *Kirjojen Iltapäivän*
- MLL:n lukumummit vierailevat koululla säännöllisesti lukemassa oppilaiden kanssa

Lähteet

Asikkalan kunnan strategia 2026: Portti Päijänteelle – Koti Hyvälle Elämälle. Asikkalan tarina 2026–2029.

Hakulinen, T., & Mäkinen, A. Lue lapselle.fi: Lukeminen tukee vuorovaikutusta.

Harviainen, J.T., Meriläinen, M. & Tossavainen, T. 2013: Pelikasvattajan käsikirja. Tampere: Tammerprint Oy.

Hiltunen, J., Ahonen, A., Hienonen, N., Kauppinen, H., Kotila, J., Lehtola, P., Leino, K., Lintuvuori, M., Nissinen, K., Puhakka, E., Sirén, M., Vainikainen, M-P. ja Vetten ranta, J. PISA 2025 ensituloksia. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2026:44. Pisa 2026 ensituloksia.

Kauppinen, M. & Aerila, J-A. 2024: Kohti lasten ja nuorten yhteisöllistä lukemista. Teoksessa M. Järvenpää & M Kauppinen (toim.) Lukeminen on taitolaji – puheenvuoroja lukijoista, lukemisesta ja lukutaidosta. s. 15–38. Äidinkielen opettajain liitto.

Kivinen, K., Aslama Horowitz, M., Havula, P., Härkönen, T., Kiili, C., Kivinen, E., Pönkä, H., Pörsti. J, Salo., M, Vuorikari, R. & Vahti, J. 2022: Digitaalinen Informaatiolukutaito. Yleistajuinen opas digitaalisen uutisvirran seuraajille.

Kuukka, Ilona 2026: Kielitietoisuus ja kielitietoiset työtavat.

Kuusisto, M. 2022: Aineenopettajien tavat hyödyntää kirjallisuutta opetuksessa Lukuklaani-tutkimusaineiston mukaan. Maisterintutkielma. Helsingin yliopisto.

La Rosa, L-S. 2023: Nuoret lukijat ja sosiaalisuuden merkitys. Teoksessa P. Hiidenmaa, L. Lindh, S. Sintonen & R. Suomalainen (toim.) Lukemisen kulttuurit. s. 93–118. Tallinna: Gaudeamus Oy.

Laine, T. 2018: Lukeminen – yksityinen vai yhteisöllinen tapahtuma? Kasvatus & Aika: 12, (2, 3), 21–35.

Leikola, M. 2026: Selvitys kirja-alasta ja soveltuvin osin lukemisesta. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2026:22. Selvitys kirja-alasta ja soveltuvin osin lukemisesta.

Leino, K., Sirén, M., Nissinen, K. ja Puhakka, E. 2023: Puoli tuntia lukemista. Kansainvälinen lasten lukutaitotutkimus (PIRLS 2021). Koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimuksia 37. Puoli tuntia lukemista: Kansainvälinen lasten lukutaitotutkimus (PIRLS 2021)

Lukukeskus 2017: 10 faktaa lukemisesta.

Mannonen, J., Nissinen, K., Virolainen. M., & Rautopuro, J., 2024. Valtioneuvoston julkaisuja. Toisen Kansainvälisen aikuisten taitotutkimuksen ensituloksia.

Mediametka ry 2023: Pienet tunnetaiturit monilukutaitoa oppimassa.

Mustonen S. & Suni, M. 2024: S2-oppijoiden monilukutaidon tukeminen ammatillisessa koulutuksessa. Teoksessa M. Järvenpää & M. Kauppinen (toim.) Lukeminen on taitolaji – puheenvuoroja lukijoista, lukemisesta ja lukutaidosta. s. 71–8. Äidinkielen opettajain liitto.

Mäntsälän kunta 2025: Lukutaitotyö Mäntäsälän perusopetuksessa. Materiaalia oppimiskeskusteluihin.

Opetushallitus 2021: Kansallinen lukutaitostrategia.

Opetushallitus 2026a: Lukutaitotyön sanasto.

Opetushallitus 2026b: Kielitietoisuuden kirjainmerkit.

Pajula, L., Korpela, V., Karhinen, J. & Hänninen, R. 2023: Ikääntyneet ja monimuotoinen digiosallisuus. Blogikirjoitus. Jyväskylän yliopisto.

Päijät-Hämeen hyvinvointialue 2026: Suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi 2026–2029.

Tarnanen, M. 2019: Monilukutaito sosiokulttuurisena lukutaitona. Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti: NMI-bulletin, 29(4), 21–29.

Materiaalit ja työkalut lukutaitotyön tueksi

Aalto, T. 2025: Perusopetuksen lukustrategiasuunnitelma. Turun kaupunki. Perusopetuksen lukustrategiasuunnitelma.

Lampila-Fränti, E. 2025: Kieli avaa tiedon maailmat – Opas kielitietoiseen opetukseen yläkoulun reaaliaineissa. Tukea luku -ja kirjoitustaitoa edistäviin toimiin -hanke 2024–2026.

Lue lapselle.fi: Lue lapselle – Vanhemman opas.

Lukuloma. fi: Syysloma on lukuloma.

Lukutaitotyö Mäntsälän perusopetuksessa 2025: Materiaalia oppimiskeskusteluihin

Mediametka ry 2023: Pienet tunnetaiturit monilukutaitoa oppimassa.

Opetushallitus & Niilo Mäki Instituutti 2026a: varhaiskasvatuksen lukutaitotyön kartoitus- ja kehittämistyökalu.

Opetushallitus & Niilo Mäki Instituutti 2026b: peruskoulun lukutaitotyön kartoitus- ja kehittämistyökalu.

Opetushallitus 2026a: Lukeva varhaiskasvatus -suunnittelutyökalu.

Opetushallitus 2026b: Lukeva varhaiskasvatus -ohjelma.

Opetushallitus 2026c: Lukeva koulu -suunnittelutyökalu.

Opetushallitus 2026d: Monilukutaitoa kielitietoisesti eri oppiaineissa.

Oulun kaupunginkirjasto 2026: Lukutaitopuntari – lukutaitotyön itsearviointityökalu.

Palloliitto.fi: Lue ja liiku -kampanja.

SAK 2026: Työelämän pelisäännöt selkokielellä.

Suomen kirjainstituutti: Mysteerikerhot.

Kuvat. Asikkalan kunta

ASIKKALA

www.asikkala.fi